

INFORMACJA, al. Niepodległości 34, 61-714 Poznań, hol główny, tel.: 61 626 66 66; fax 61 626 67 44, e-mail: kancelaria@umww.pl

RESIST – dzieląc się wiedzą i doświadczeniami: pożary lasów w zachodniej Hiszpanii

Wioska Descargamaría w Sierra de Gata położona jest w odległym zakątku hiszpańskiego regionu Estremadura, uczestniczącego w realizacji projektu [RESIST](#), którego członkiem rady doradczej jest Województwo Wielkopolskie. W maju ubiegłego roku płomienie ognia strawiły 10 000 ha lasów sosnowych położonych w pobliżu miejscowości. W przypadku pojawienia się tego typu zagrożenia dochodzi do zaburzeń w ekosystemie przyrodniczym oraz w lokalnej gospodarce. Może się ono także wiązać z koniecznością ewakuacji mieszkańców. Przykładowo, w wyniku dużego pożaru lasów, obejmującego swoim zasięgiem 8 ha powierzchni w 2015 r. swoje domy musiało opuścić 1500 osób.

Pożary to nie tylko negatywne, trudne do określenia szkody wyrządzone w lokalnej przyrodzie, czy też w odniesieniu do zdrowia psychicznego zagrożonych żywiołem mieszkańców. To też zdecydowanie łatwiejsze do przeliczenia na euro straty w gospodarce. Na rekultywację gruntów wymuszoną pożarem z maja 2023 r. rząd regionalny Estremadury przeznaczył 15 mln euro w ramach budżetu początkowego. Według szacunków z marca 2023 r. roczne straty spowodowane pożarami w regionach Europy Południowej wyniosły 13–21 miliardów euro, co szczególnie dotkliwie może być na obszarach o wyższej stopie bezrobocia.

Pożary a zmiany klimatu

Związek jest prosty. Im wyższe temperatury i bardziej wysuszona roślinność przez dłuższy okres w roku, tym bardziej intensywne pożary. Dla turystów zapowiedź upalnego lata w Hiszpanii to pewnie nierzadko gwarancja udanego urlopu; dla lokalnych społeczności w jej zachodniej części to narastający wraz z zagrożeniem pożarowym strach o utratę zdrowia czy nawet życia oraz mienia.

Ryzyko wystąpienia pożarów zasadniczo wzmagają nie tylko zmiany klimatu, ale – jak się wskazuje – w pierwszej kolejności zachodzące przemiany o charakterze społeczno-gospodarczym wynikające z wyludniania obszarów wiejskich. W latach 2011-2021 liczba ludności zamieszkującej region Sierra de Gata spadła o prawie 11% z 23 056 do 20 570. Osoby powyżej 65. roku życia stanowią tam prawie 30% populacji, znacznie powyżej hiszpańskiej średniej wynoszącej 19%. W Descargamaría mieszka obecnie tylko około 50 mieszkańców przez cały rok, co znacznie różni się od liczby ponad 700 mieszkańców w latach 60. XX wieku. Efektem tych zmian jest **spowolnienie rozwoju lokalnej gospodarki i porzucanie gruntów.** Następuje zanik hodowli zwierząt, rolnictwa i upraw drzew, które niegdyś ukształtowały lasy Sierra de Gata pozwalając na utrzymanie mozaikowego charakteru krajobrazu. W efekcie **coraz większe powierzchnie zajmują nieprzerwane połacie zbiorowisk budowanych przez sosny, co czyni region krzesiwem możliwym do wymknięcia się spod kontroli** (fot. 1) – takie uzasadnienie przedstawia [w wywiadzie dla REVOLVE](#) Fernando Pulido, profesor nauk

leśnych i ochrony na Uniwersytecie Estremadura (UEX), znany również ze swojej pracy nad zapobieganiem pożarom w Sierra de Gata. I dalej tłumaczy – „W rezultacie mamy las, który nie jest zarządzany, co prowadzi do zbyt dużych pożarów lasów”.

Powrót do dawnych aktywności

W ramach projektu RESIST prof. Pulido i lokalni partnerzy w Sierra de Gata pracują nad wdrożeniem strategii, pozwalającej zmniejszyć ryzyko pożarów, ale także oferującej możliwości gospodarcze, zachęcające mieszkańców do pozostania w swoich pierwotnych miejscach zamieszkania. W ramach działań prowadzone są prace nad ożywieniem zrównoważonego zarządzania gospodarczego gruntami i

eliminacją przyczyn pożarów. Ich przykładem może być **tworzenie profesjonalnych sieci między osobami już pracującymi na roli, co ma skutkować zwiększeniem ich wpływu na las**. Zakłada się również realizację pilotażu polegającego na wycięciu 10 ha lasów na obszarze wysokiego ryzyka pożarowego – w szczególności w miejscach objętych pożarem zbiorowisk w maju 2023 r. – celem prowadzenia upraw kasztanów. **Dążenie do stworzenia krajobrazu mozaikowego w zasadzie oznacza powrót do systemu wiejskiego, który niegdyś dominował w regionie. Tworzenie w lesie przerw** (określonych jako produktywne pasy przeciwpożarowe) **służyć ma zatrzymaniu pożaru lub przynajmniej ograniczeniu jego skali oraz powodowanych przez niego zniszczeń**. Dawniej powszechna, a dziś zanikająca np. hodowla kóz może również pomóc w zmniejszeniu gęstości drzew w obrębie zbiorowisk, czy też ograniczeniu rozwoju niższych warstw lasu (krzewów, zarośli). Podobną rolę odgrywa pozyskiwanie żywicy z drzew (głównie sosny), która może być sprzedawana na potrzeby produkcji kapsułek z pigułkami medycznymi. Co ważne w kontekście omawianego problemu, osoby trudniące się tego typu zajęciem, przemieszczając się pomiędzy kolejnymi punktami zbioru eliminują niższe rośliny wskutek wydeptywania. Ponadto, poprzez częstą obecność w lesie mogą być pierwszymi świadkami pojawiającego się ognia, więc ich rola w procesie szybkiego reagowania i informowania odpowiednich służb w tego typu sytuacjach jest bardzo ważna (fot. 2).

Statystyki hiszpańskie i... polskie

Według unijnej usługi satelitarnej monitorowania pożarów EFFIS w 2023 r. w Hiszpanii odnotowano 371 pożarów, które swoim zasięgiem objęły łącznie 91 220 hektarów. **Rok wcześniej doszło do 494 pożarów**, a łączna powierzchnia spalenia wyniosła 306 555 hektarów, **najwięcej w Hiszpanii w tym stuleciu**. Spośród nich 56 uznano za duże pożary lasów na obszarze ponad 500 hektarów.

Wydawać by się mogło, że pożary to problem zauważalny jedynie dzięki skrótowej, jeżeli w ogóle, relacji zagranicznego korespondenta w krajowych środkach masowego przekazu. Tymczasem...

To właśnie zaraz za Hiszpanią i Portugalią wymieniana jest Polska pod względem liczby pożarów lasów w Europie, o czym informują nas Lasy Państwowe w filmie pt. „[Las bliżej nas – ochrona przeciwpożarowa w lasach](#)”. Danych o stopniu zagrożenia pożarowego w lasach, w tym w naszym województwie, dostarcza na bieżąco aktualizowana [mapa](#) udostępniona w ramach Banku Danych o Lasach (ryc. 1a, b).

O wielkopolskich lasach w regionalnym dokumencie strategicznym

W „[Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego](#)”, przyjętej na mocy uchwały nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r., oceniono **poziom lesistości w regionie za relatywnie niski**. Czynnikiem ten – w oparciu o analizy przeprowadzone w ramach ewaluacji Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku oraz zawarte w Diagnostyce – uznano **za słabą stronę Wielkopolski**. W wyniku tej samej analizy, **w kategorii zagrożeń dla regionu wymieniono** niekorzystne zmiany klimatyczne, ocieplenie oraz **wzrastającą liczbę klęsk naturalnych**. **Przy opisie celu operacyjnego 3.2 Poprawa stanu oraz ochrona środowiska przyrodniczego Wielkopolski, podano, że notowane w Wielkopolsce m.in. negatywne skutki postępujących zmian klimatycznych** (np. ekstremalne zjawiska pogodowe), występowanie zjawiska suszy, **pożary (zwłaszcza lasów), znacznie zwiększają bieżące koszty rozwoju oraz generują straty spowodowane brakiem inwestycji**, skierowaniem środków rozwojowych na przywrócenie pożądanej jakości powietrza czy wody. Na kartach dokumentów zapewniono również, że Samorząd Województwa będzie promował wzrost udziału naturalnego pochłaniania CO₂ przez przyrost trwałych powierzchni biologicznie czynnych, takich jak lasy i zieleń miejska (rozwój koncepcji zielonych miast). Znaleźć tam można także informacje o wsparciu przez Samorząd działań m.in. w kierunku zwiększenia powierzchni zalesień i ochrony istniejących kompleksów leśnych celem zapewnienia łączności ekologicznej pomiędzy objętymi ochroną prawną najcenniejszymi przyrodniczo obszarami, co służyć ma ich prawidłowemu funkcjonowaniu.

Unijne miliony na rzecz wielkopolskich OSP

W przywołanym powyżej dokumencie pojawiają się również zapisy o planowanym wzmocnieniu bezpieczeństwa ekologicznego i środowiskowego m.in. przez rozbudowę systemu informacji o środowisku i zagrożeniach oraz dalszą poprawę efektywności działania zintegrowanego systemu ratowniczego województwa wielkopolskiego na rzecz m.in. przeciwdziałania pożarom lasów.

Przejawem tych zamierzeń mogą być ostatnie [doniesienia o unijnych milionach dla wielkopolskich OSP na sprzęt do usuwania skutków klęsk żywiołowych](#). Dzięki Funduszom unijnym dla Wielkopolski na lata 2021-2027 wsparto kilkanaście projektów, w ramach których kilkadziesiąt strażnic w regionie zostanie doposażonych w nowoczesny sprzęt ratujący życie i mienie. **Uzyskane środki zostaną przeznaczone na zakup m.in. samochodów ratowniczo-gaśniczych z wyposażeniem, zestawów narzędzi hydraulicznych, agregatów prądotwórczych, przenośnych motopomp. Dofinansowanie realizowane jest z Działania 02.05 „Zwiększanie odporności na zmiany klimatu i klęski żywiołowe” w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027, a jego wartość to blisko 42 miliony złotych.**

Zmiany klimatu zachodzą na całym globie, a ich przejawem jest m.in. sukcesywny wzrost temperatury. W przyszłości także w naszym kraju słupek rtęci nie zatrzyma się na obecnie obserwowanym poziomie. W tej sytuacji problemy, z którymi boryka się aktualnie Hiszpania mogą nie być nam obce w przyszłości. Z tego powodu warto wykorzystać czas na odpowiednie planowanie w zakresie zalesiania, jak i zarządzania kryzysowego oraz uświadamiania przyczyn, konsekwencji i możliwości reagowania w sytuacji wystąpienia pożarów. **„Podjęcie odpowiednich działań w perspektywie długoterminowej pozwoli uniknąć znacznie wyższych makroekonomicznych kosztów zaniechań. Konieczne jest przeciwdziałanie zmianom klimatu, jak i działania adaptacyjne do prognozowanych skutków jego zmian”** – czytamy w naszym regionalnym dokumencie strategicznym.

Za nami półmetek wakacji, ale przed nami ciągle możliwe wystąpienie upalnych dni. Pamiętajmy:

- 1. Nie chodzimy do lasów, gdy wstęp do nich jest zabroniony, o czym możemy się dowiedzieć np. z [mapy](#) udostępnionej w ramach Banku Danych o Lasach lub na stronach właściwych Nadleśnictw.**
- 2. Swoim zachowaniem nie przyczyniamy się do wzrostu ryzyka wystąpienia pożarów. Las to nie wielki koszt na śmieci! Wyrzucona szklana butelka czy niedopałek papierosa mogą być zarzewiem pożaru.**
- 3. Widzisz ogień - reaguj. Dzwon pod numer 998 lub 112 (fot. 3).**
- 4. W miarę możliwości wspierajmy, pomagajmy i nie utrudniajmy działań tym, którzy są na pierwszej linii frontu walki z żywiołem.**

Dziękujemy za odwiedzinę i zapraszamy ponownie